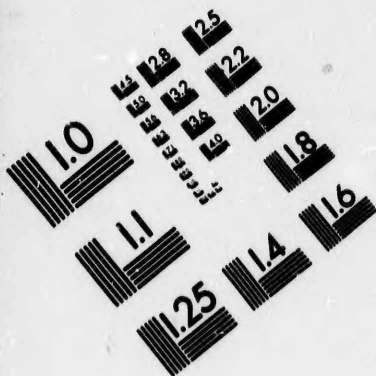

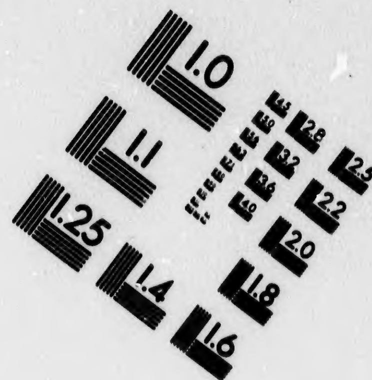
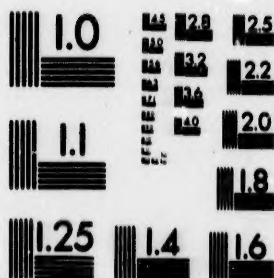
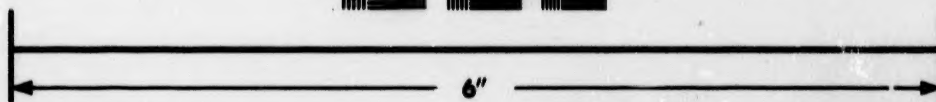
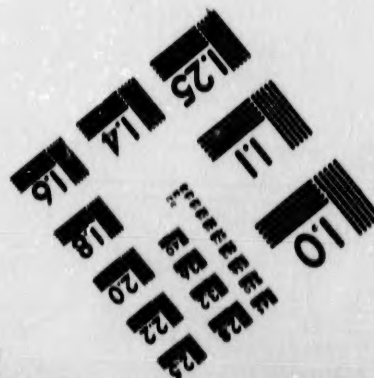

IMAGE EVALUATION TEST TARGET (MT-3)

Technical and Bibliographic Notes/Notes techniques et bibliographiques

The Institute has attempted to obtain the best original copy available for filming. Features of this copy which may be bibliographically unique, which may alter any of the images in the reproduction, or which may significantly change the usual method of filming, are checked below.

L'Institut a microfilmé le meilleur exemplaire qu'il lui a été possible de se procurer. Les détails de cet exemplaire qui sont peut-être uniques du point de vue bibliographique, qui peuvent modifier une image reproduite, ou qui peuvent exiger une modification dans la méthode normale de filmage sont indiqués ci-dessous.

- [ ] Coloured covers/ Couverture de couleur
- [ ] Covers damaged/ Couverture endommagée
- [ ] Covers restored and/or laminated/ Couverture restaurée et/ou pelliculée
- [ ] Cover title missing/ Le titre de couverture manque
- [ ] Coloured maps/ Cartes géographiques en couleur
- [ ] Coloured ink (i.e. other than blue or black)/ Encre de couleur (i.e. autre que bleue ou noire)
- [ ] Coloured plates and/or illustrations/ Planches et/ou illustrations en couleur
- [ ] Bound with other material/ Relié avec d'autres documents
- [ ] Tight binding may cause shadows or distortion along interior margin/ La reliure serrée peut causer de l'ombre ou de la distortion le long de la marge intérieure
- [ ] Blank leaves added during restoration may appear within the text. Whenever possible, these have been omitted from filming/ Il se peut que certaines pages blanches ajoutées lors d'une restauration apparaissent dans le texte, mais, lorsque cela était possible, ces pages n'ont pas été filmées.
- [x] Additional comments:/ Commentaires supplémentaires: This copy is a photoreproduction.

- [ ] Coloured pages/ Pages de couleur
- [ ] Pages damaged/ Pages endommagées
- [ ] Pages restored and/or laminated/ Pages restaurées et/ou pelliculées
- [x] Pages discoloured, stained or foxed/ Pages décolorées, tachetées ou piquées
- [ ] Pages detached/ Pages détachées
- [x] Showthrough/ Transparence
- [ ] Quality of print varies/ Qualité inégale de l'impression
- [ ] Includes supplementary material/ Comprend du matériel supplémentaire
- [ ] Only edition available/ Seule édition disponible
- [ ] Pages wholly or partially obscured by errata slips, tissues, etc., have been refilmed to ensure the best possible image/ Les pages totalement ou partiellement obscurcies par un feuillet d'errata, une pelure, etc., ont été filmées à nouveau de façon à obtenir la meilleure image possible.

This item is filmed at the reduction ratio checked below/
Ce document est filmé au taux de réduction indiqué ci-dessous.

10X	12X	14X	16X	18X	20X	22X	24X	26X	28X	30X	32X
				X							

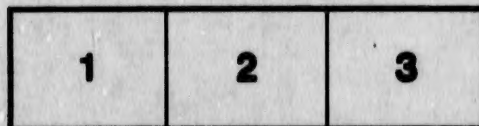
The copy
to the ge

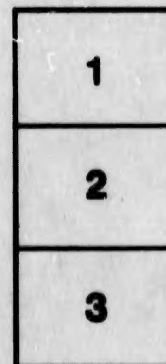
The imag
possible
of the or
filming c

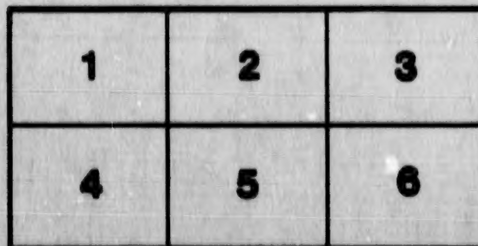
Original
beginnin
the last
sion, or
other ori
first pag
sion, and
or illustr

The last
shall con
TINUED
whichev

Maps, p
different
entirely
beginnin
right and
required
method:

1
2
3

1
2
3

1
2
3
4
5
6

„ПРО ВОЛЬНЙ ЗЕМЛѢ"

написавъ

Д-ръ Іосифъ Олеськôвъ.

Коштомъ и заходомъ Товариства „Просвѣта"

ЛЬВÔВЪ, 1895.

Зъ друкарнѣ Наукового товариства имени Шевченка
пôдъ зарядомъ К. Беднарского

Чи вже рôдна земля не выживить насъ?

По цѣлôмъ краю зрывае ся народъ опускати рôдну землю щобы шукати долѣ въ незнанôмъ краю на другôмъ кôнци свѣта, где лѣто въ Рôздво, а безснѣжна зима въ самй нашй жнива припадае. Въ староствахъ чекають люде цѣлыми громадами, просячи о пашпорты, — трафіки по мѣсточкахъ торгують мѣстцями тыждново по кôлькасотъ зл. за штемплѣ пашпортовй, а у адвокатôвъ не зачиняють ся дверѣ за людьми, що просять о вироблене пашпорту, котрый взбороняють ся давати староства. Не помагають нѣчого представленя урядникôвъ, священникôвъ, дѣдичѣвъ; — та тôлько доливають оливы до огню. Натомѣсть найглупша и найдикша вѣсть, пôдсунена агентомъ, що ось то архикнязь бл. п. Рудольфъ або архикнягиня Стефанія закладають для вѣрного руского народу кольонію въ Бразиліи, на котрй треба чимъ скорше ити, бо и такъ пôзнѣйше мали-бы людей тамтуда насильно переселяти, — такй вѣсти знаходять вѣру у народа и пôдсычують горячку еміґраційну.

На шалъ нема лѣкарства, якъ чиста, зимна правда. Во всѣхъ представленяхъ противъ еміґраціи люде чули, що интеліґенція або не понимала цѣлои нужды матеріяльнои сельского господаря або сама точныхъ вѣдомостей

о Браз
грацію
взгляду
Я
высилкô
загалъ
вôдчува
тія, що
мѣскои
дивлять
нужда
ства го
Д
ляньств
на звы
тôвъ
Въ тô
громад
будôвл
до ко
довлян
хôсна
бути
котрых
на пôд
нальнû
сѣлост
выешо
що бô
родина

*

о Бразиліи не мала, або (якъ дѣдичѣ) встримувала еміграцію бôльше зъ обавы о утрату робôтника, якъ зô взгляду на долю господарску.

Яка нужда у насъ по селахъ; кôлько терпѣня, высилкôвъ, страху передъ непевнымъ завтра, перебуде загалъ сельского люду, нѣмъ дотягне до живъ — се вôдчувае лише самъ нарôдъ а знають по троха лише тіи, що близько, дуже близько зъ нимъ живуть. Середъ мѣскои рускои интелігенціи трафляють ся ще и такі, що дивлять ся на людъ черезъ окономскі окуляры и вся нужда селянъ есть у нихъ единно наслѣдкомъ „лѣнивства господаря“.

Для интелігенціи треба станъ матеріяльный селяньства представити въ цифрахъ. Отожь въ Галичинѣ на звыжь пять міліонôвъ сельскои людности есть грунтôвъ нетабулярныхъ всего 4.758·730 гектарôвъ*). Въ тôмъ мѣстять ся рôлѣ, сѣножати, огороды, лѣсы громадскі, але такожь и мочарѣ, неужитки, мѣсця пôдъ будôвлями. Коли вôдкинено — землю непродуктивну, до котрои зачисляемо неужитки, мочарѣ, мѣсця будовляні, по части лѣсы громадскі, зъ котрыхъ громады хôсна не тягнуть, часть пасовискъ, що повинні були бути вписані пôдъ рубрикою неужиткôвъ, сѣножати, котрыхъ не косить ся, або котрі дають сѣно здале на пôдстѣлку; дальше, коли вôдкинемо грунта ерекціональні (священничі) и тыхъ богачѣвъ, котрыхъ посѣлости бôльше надъ 20 моргôвъ выносять; то зъ повысшои сумы лишить ся для самои масы народа мало що бôльше якъ 3 міліоны гектарôвъ. Се значить, що родина господарска, зъ пяти душъ зложена, мае пере-

*) Гектаръ рôвнае ся около сѣмъ чвертей морга.

сѣчно около три гектары грунту. Щобы знати кôлько родина зъ пяти душь зложена мае доходу зъ такого грунту погляньмо на цифру пересѣчныхъ уроджаѣвъ въ послѣднôмъ десятилѣтю.

Не увзглядняемо того, що шеста часть грунтôвъ селяньскихъ лежить толокою и беремо за пôдставу рахунку, будьто цѣла просторонь грунтôвъ, отжежь навѣть и сѣножати и мало продуктивнѣ пасовиска, була обсѣяна найвартнѣйшими плодами то есть бѣлымъ збôжемъ. У насъ въ Галичинѣ выносили пôсля датъ статистичныхъ пересѣчнѣ уроджаѣ пшеницѣ, жита, ячменю, вôвса въ лѣтахъ 1882—1891 округло пôвосьма сотнара метричного т. е. 750 кільограмôвъ зъ гектара. Числячи селяньске збôже по 5 злр. за 100 кільогр., буде пересѣчна вартôсть brutto цѣлои продукціи зъ гектара: 37 злр. 50 кр. На родину зъ 5 душь вартôсть цѣлои продукціи brutto выносила въ остатнôмъ десятилѣтію 3×37·50 злр. = 112 злр. 50 кр. Але господареви плодôвъ своеѣ землѣ проѣсти не вôльно.

На самъ засѣвъ потребуе лишити на 3 гектары 6 корцѣвъ збôжа вартости 30 злр.; податки, наемъ або утримане худобы робучои и инвентара мертвого вынесуть зъ 50 злр., — а осталыхъ 32 злр. 50 кр. могбы господарь изъ своею родиною, яко заплату за цѣлорôчну пѣшу роботу коло грунту и процентъ вôдъ вартости свого майна, зъужити на прожитокъ (ѣду, убране, опалъ). Могъ бы, кобы не потреба сплачувати довгôвъ, кобы не асекурація, конкуренція до школы и церкви, пôдтримоване будынкôвъ господарскихъ, выпадки въ родинѣ полученѣ зъ коштами (уродины, слабôсть, весѣле, смерть) таксы спадщины и многѣ инпѣ.

Кôлькожь властиво лишае ся господареви осьмиморговому, то значить по просту пересѣчному нашому

господареви, на прожитокъ? Отъ пару ринськихъ на рôкъ або якъ зôйде ся кôлька выдаткôвъ наразъ, на примѣръ кажуть ставити наразъ муровану церковь и школу, то не лишень нѣчого ся не лишить, але ще грубо задовжити ся треба. Въ тыхъ цыфрахъ лежить ключь нетôлько до еміграціи, нетôлько до зрозумѣня матеріяльного положеня нашого люду, але таки до порозумленя положеня цѣлого народу. Оно таке: Що найменше 90 на 100 всѣхъ рускихъ душь въ Галичинѣ не мае зъ чого жити якъ не заробить на обшарѣ двôрскимъ.

Зарôбки чимъ разъ стають рѣдшй, разъ що люда робучого намножило ся, по друге що паны а ще частѣйше пôдпанки безъ потребы спроваджують на жнива людей постороннихъ, щобы своимъ докучити, и що обшары двôрскй запровадили машины якъ паровй молотильнѣ, сѣвачки, жниварки, котрй вôдобрали людемъ зарôбки. Цѣна роботы надзвычайно низька, въ жаднôмъ разѣ на повне утримане поодинокого чоловѣка а не то що родины не выстарчить. Люде выглядають посѣпака зо двора, якъ якого спасителя, щобы бувъ ласкавъ закликати на роботу, але щасте се: заробити за день двѣ три шôстцѣ, а мѣсцями и часами ледво кôльканайцять крейцарôвъ, лучить ся разъ або два разы на тыждень.

Отжежь такъ: о заробокъ трудно, грунтъ дае тôлько хôсна, що дахъ надъ головою и закрышку до борщу — тому люде тратять розумъ и рвуть ся до безглуздои еміграціи въ Бразилію.

Не можна мѣряти тыхъ поступкôвъ, що чоловѣкъ сповняе въ роспуцѣ мѣрою звычайною. Поки бувъ иншій выхôдъ, то нарôдъ радивъ собѣ розумно. До недавна мѣстцемъ прибѣжища для надмѣру людности були

Сполученѣ Державы въ пôвнôчнôй Америцѣ. Тамъ ѣхали нашѣ люде на заробôтки, працювали рôкъ два або часами и довше а грошѣ слали сюда на господарство або зъ собою привозили. Въ Америцѣ заробляли нашѣ люде пересѣчно по 2 злр. 50 кр. денно, тожь хоть тамъ житє дороге, можна було прецѣнь робôтникови скромному, якъ нашь, заощадити гроша. Поратувала та Америка насъ, богато господарствъ очистило ся зъ довгôвъ, богато зыскало капіталъ, необходимый до кождого пôдвигненя господарства. Але на нещастє тамъ ся заробки урвали. По выставѣ въ Чікаґо въ роцѣ 1893 наставъ тамъ небувалый застôй въ промыслѣ, станули фабрики, ограничено отжежь и выдобуванє угля каменного, потрѣбного въ фабрикахъ. И тамошнѣ и нашѣ робôтники, що були тамъ головно въ копальнахъ угля занятѣ, стратили роботу. Нашѣ мусѣли вертати въ значнôй части, а и теперь тамъ близько 800.000 робôтника въ Сполученыхъ Станахъ безъ занятія, нема одже по що тамъ ѣхати. По такôй кризѣ промыслъ тамъ не скоро оживить ся.

Щожь теперь дѣяти? Стелить ся передъ нами три дороги. Перша полѣпшати господарство, щобы и уроджай и чистый зыскъ зъ землѣ пôднести. Друга шукати поплатнѣйшихъ заробкôвъ. Трета: выходити на поселенє до краѣвъ, где ще суть або цѣлкомъ вôльнѣ землѣ або где моргъ доброи землѣ за кôлька або кôльканайцять реньскихъ купити можна.

Бôльшій уроджай можна осягнути лише коштомъ бôльшихъ накладôвъ капіталу. Теперь же, коли цѣны продуктôвъ господарскихъ спадають, якъ разъ найгôрша пора до заводженя накладового (интенсивного) господарства.

Организація заробкôвъ — то поле бôльше надѣйне,

якъ двигнене господарства безъ капіталу накладового и всѣ наши̂ силы повинни̂сьмо звернути именно на се. Тутъ ся покаже, о скôлько интелігенція здужае помогчи народови. Священники повинни̂ (щобы не входити въ суперечь зъ интересами своеи громады, давати поля селянамъ на спôлки, або выбравши собѣ що найлучшихъ робôтникôвъ пôдвысшити значно плату за роботу. Сами̂ бы не стратили; а могло бы то ся причинити хоть до маленького пôдвысшеня уровня платы въ селѣ. Селяне повинни̂ въ тыхъ справахъ розвинути спрытъ и запобѣгливôсть принайменьше таку, якъ Мазуры. Отъ вони провѣдують всюда за роботою, чи то при живахъ, чи то при желѣзницяхъ, чи то при регуляціи рѣкъ, а на нашôй рôднôй земли выдирають хлѣбъ нашимъ людемъ. И наши̂ люде повинни̂ ся лучити въ таки̂ спôлки робôтничи̂ (артелѣ), и купою провѣдувати за заробкомъ. Ту на своимъ грунтѣ не завадило бы также при публичныхъ роботахъ упôмнути ся, где належить, о тое, щобы роботы не брали чужи̂, ино ти̂, що за ту землю податокъ платять. А якъ въ своимъ краю роботы не знайде ся, тогды треба бы ся кинути дальше. Въ поблизькихъ мало залюдненыхъ краяхъ якъ въ Росіи полудневôй, Румуніи, Угорщинѣ, дальше въ Босніи платять добре пôдчасъ живъ, — тамъ могли бы ватаги нашихъ робôтникôвъ пôдъ проводомъ атамана, знаючого тамошный языкъ, красный крейцаръ заробити, котрый повиненъ бути ужитый на двигнене господарства. Тутъ отвирае ся вдячне поле для дѣланя интелігенціи, провѣдувати за заробки, старати ся о правну опѣку робôтникôвъ идучихъ за границю а не полишати тои справы жидамъ, котри̂, якъ знаемо, посередничать въ достарчуваню нашого робôтника до Румуніи. Свого часу ходили наши̂ народолюбни̂ студенты на вандрôвки межи нарôдъ;

було зъ того много славы а мало реального пожитку. Кобы такъ звикло ся кôлькохъ, безъ галасу, проводити першѣ робôтничѣ ватаги за границю за заробôтками и хоронити ихъ тамъ вôдъ вызыску, була бы то праця, якои народъ теперь потребуе.

При нынѣшнôмъ материяльнôмъ положеню селянъ есть парцеляція дôбръ табулярныхъ можлива лише черезъ такъ званыхъ сельскихъ богачѣвъ, а долѣ властивои масы народа она не дотычить. Впрочѣмъ тѣ парцеляціи, котрѣ господарѣ власными силами перевели, суть по большôй части ладованемъ собѣ на барки бôльшихъ тягарôвъ, нѣжь они можуть знести. Не завадить знати, що Банкъ краевый есть уповноважненый удѣляти кредиту спôлкамъ парцеляцiйнымъ, наколи переводять парцеляцiю зъ увзглядненемъ интересôвъ народныхъ.

Реально можуть нынѣ вплынути на полѣпшене материяльного положеня а що за тымъ иде и взагалѣ долѣ народа:

1) Организація заробкôвъ въ цѣли узысканя капиталу, потрѣбного до двигненя господарствъ селяньскихъ.

2) Розумна, розважна, повôльна але стала еміграція надмѣру людности въ цѣляхъ поселеня або такъ звана кольонизація.

Головнымъ предметомъ сеи книжечки есть именно справа кольонизаціи.

Напередъ всего пригадую, що пôсля правъ нашои державы кождому вôльно опустити границѣ державы и поселити ся гдеинде на свѣтѣ, о скôлько не стоить тому на перешкодѣ обовязокъ службы войсковои. Всякѣ перепоны и перешкоды, хоть можуть бути часами спасительнѣ навѣть для охочихъ до еміграціи, не выплываютъ зъ законôвъ державныхъ.

Зъ емигруючихъ голѣручь ледво оденъ на сто може

добити ся доброи доли. — противно: еміграція на поселенє вымагає всегда капіталу на загосподарованє, хоть бы тамъ въ новôмъ краю дали спорый кавалъ найлучшого грунту за дармо. Зубами грунту не вкусишь. Точно цифры означити не можна, але все таки треба мати на мѣстци ще кôлька сотокъ въ руцѣ.

Лишь не до Бразиліѣ.

Якъ бы менѣ хто сказавъ въ однôмъ словѣ означити, чимъ есть для нашихъ емігрантôвъ Бразилія, вôдповѣвбымъ: г р о б о м ъ. Нетôлько гробомъ всякои надѣѣ на лѣпшу будучнôсть, але таки дословно гробомъ. Я певный, що и вси, прослѣдивши и розваживши факты дословно, котрû тутъ подаю, прійдуть до тогожь переконаня.

Якъ прійшло до того, що люде вôдъ насъ прочули за Бразилію и що почала ся тамтуда еміграція? Щобы то порозумѣти мусимо ся перенести до самои Бразиліи. То край, що лежить на другôй сторонѣ кулѣ земскои. Якъ вже сказано тамъ въ Рôздво лѣто, а въ нашû жнива зима. Край то величезный, такъ завбôльшки якъ цѣла Европа. Кліматъ горячій. По большôй части Бразилія заросла такими лѣсами, що хотячи ся продерти черезъ нихъ, треба крокъ за крокомъ пробивати собѣ топоромъ дорогу. Грунтъ мочароватый багнистый, въ тôмъ вѣчнôмъ горячу парить ся болото и зъ гниючихъ рештокъ звѣрячихъ и рослинныхъ взносять ся нездоровû опары. Тамъ нѣколи не выгасає на низинахъ и на берегахъ моря страшна пошесть жовтои пропасницѣ, котра рôк рôчно пожирає безъ числа людей. Лише горы и высочины суть свобôднѣйшû вôдъ тои хоробы. На грунтахъ управляють мандьоку, каву, бавовну, а тôлько

въ провінціи Парана и Санта Катаріна, котрѣ лежать бôльше на полудне, е троха холоднѣйше (все тамъ на выворôтъ) отъ такъ якбы въ полудневôй Италіи. Въ Паранѣ вже можна управляти нашѣ збôжа, передовсѣмъ однако кукурузу. Пробують управы жита, але на жито еще видко за тепло, бо зерно марнѣе и выглядае якбы припалене.

Головно управляе Бразилія тростину цукрову, гдѣ корчѣвъ кавы и бавовну. Управа тыхъ рослинъ вымагае черезъ цѣлый рôкъ богато працѣ и заходу. До року 1888 куповали Бразилійцѣ въ Африцѣ невôльникôвъ-муринôвъ. Тѣ невôльники, пôдганянѣ бичами, катованѣ и заковуванѣ въ кайданы або й забиванѣ на смерть за найменшій непослухъ або запущене ся въ роботѣ, обробляли Бразилійцамъ плантаціи кавы и бавовны. Якъ ясный грôмъ зъ неба упавъ на дѣдичѣвъ землѣ бразилѣйскои указъ цѣсаря бразилійского зъ дня 13-го мая 1888, въ силу котрого невôльництво въ Бразиліи зôстало знесене. Въ той день узрѣло ся 800 тысячѣвъ муринôвъ — въ Бразиліи вôльными людьми. На першій вôдголосъ свободы покинули свои закратованѣ вязницѣ, котрѣ тôлько звѣрского збыткованя ся надъ людьми видѣли, и утѣкли въ лѣсы. Зъ першу взбороняли ся прійняти яку небудь платну роботу на плантаціяхъ а въ жаденъ спосôбъ не хотѣли вертати до давныхъ своихъ вязниць. Плантаціи опустошѣли, позарастали бурянами а плантаторы ледво часть якусь своихъ плантацій могли задержати въ управѣ, решта для браку рукъ робучихъ марнѣла. Лють найшла на Бразилійцѣвъ, въ злости скинули свого цѣсаря зъ престола, але то имъ нѣчого не помогло. Потреба було за всяку цѣну старати ся о робôтника на плантаціи. Тогды, щобы звабити бѣдныхъ людій зъ Европы до Бразиліи, правительство такошне

розпустило платныхъ агентôвъ по Европѣ, а въ последныхъ лѣтахъ найбôльше серодъ Мазурôвъ и Русинôвъ, а заразомъ почало на свои кошта перевозити моремъ емігрантôвъ дармо. Отжежь зъ одной стороны крайна нужда, вôдбираюча способнôсть здоровои розваги, зъ другои стороны пôдшептуваня агентами дивоглядни вѣсти про добра бразилійскі и даремный перевôзъ моремъ запалили огонь горячки еміграційнои. Єсть надѣя, що той огонь потухне скоро, бо вже починають вертати назадъ до краю перші розбитки бразилійскі, котрі стратили тамъ послѣдный крейцаръ, стратили черезъ смерть родину а гдекотрі и здоровле. Такихъ утѣкаючихъ зъ Бразиліи буде чимъ разъ бôльше и они рознесуть правдиві вѣсти про Бразилію, котрымъ вже народъ повѣрить. На берегахъ моря и въ портахъ бразилійскихъ блукають тысячи Мазурôвъ и Русинôвъ хотячи ся дôстати назадъ до краю, але назадъ не хотять ихъ за дармо перевозити. Треба бы мати кôлька сотъ злр. на поворотъ. Богато люда послѣдныхъ силъ добуває, щобы заробити собѣ грôшь на поворотъ до краю. За лѣтъ кôлька тота хвиля еміграційна до Бразиліи поверне назадъ до краю, але въ десятеро слабша. Решта ся лишить въ бразилійскôмъ гробѣ.

Бразилія спроваджувала людей на роботу до плянтацій кавы и бавовны, а наші люде надѣяли ся свого грунту и жадали, щобы ихъ вôдставлювано — на кольоніи, особливо до провінціи Парана и Санта Катаріна а такожъ Ріо Грандо де Суль, въ котрыхъ то провінціяхъ клліматъ єсть троха холоднѣйшій и можна нашому чоловѣкови дыхати.

Видячи тое правительство замкнуло тоті провінціи и не пускає тамтута людей на кольоніи, щобы ихъ змусити ити на роботу до плянтацій кавы и бавовны.

Яко предлôгъ подали, що въ тихъ провинціяхъ пôднесли нашѣ кольоністы вторôкъ бунтъ, отжежь бôльше людей звôдси правительство не може тамъ поселяти. Рôвночасно ограничило правительство бразилійске число вôльныхъ білетôвъ на 500 штукъ мѣсячно, и дало ихъ до роздѣлу Товариству пôдъ назвою святого Рафала. Цѣлею того Товариства а властиво філіи галицкои того Товариства, около котрои заложеня найбôльше трудивъ ся панъ Генрикъ Вельовейскі, дѣдичъ зъ Покутя, а опôсля графъ Потуліцкі, есть: ограничити еміграцію и по можности опѣкувати ся емігрантами. Та опѣка полягае въ тôмъ, що выправляють емігрантôвъ цѣлыми партіями наразъ зô Львова до Генуѣ, черезъ що люде не выдають бôльше на ту подорожь якъ потрѣбно, по друге, що въ Генуѣ чи Удіне, мѣстѣ надморскôмъ въ Италіи, звôдки виходятъ кораблѣ до Бразиліи, упрошено одного польского законника, щобы наглядавъ за емігрантами, бо власне тамъ найчастѣйше трафлае ся, що люде черезъ несвѣдомôсть або несумлѣннôсть рôжныхъ агентôвъ тратать послѣдный неразъ грôшь. Зъ останною партіею емігрантôвъ выѣхавъ такожъ оденъ польскій ксьондзъ дѣлити добру чи злу судьбу зъ емігрантами. На тôмъ властиво всяка опѣка кôнчить ся а на дальше отримують емігранты тôлько раду, щобы пôдъ жаднымъ условіемъ не дали ся звабити на плянтаціи въ иншихъ провінціяхъ, лише до Стану Санъ Паульо на границѣ Параны, а то въ тôй цѣли, щобы колись, якъ ся правительство розмыслить и на ново отворить Парану для кольонизаціи, могли ся тамтуда перенести до своихъ, уже давнѣйше тамъ осѣвшихъ. Въ портовôмъ мѣстѣ Сантосъ надъ моремъ, въ станѣ Санъ Паульо знова упрошено одного польского ксьондза, щобы служивъ радою емігрантамъ, куда и до кого мають ся удавати

на роботу: але рѣчь ясна, що въ практицѣ добра воля ксьондза не на богато здасть ся и не буде вôнъ въ спроможности вôдповѣсти заданю въ вдоволюючій способъ, тымъ бôльше, коли всѣ тѣ транспорты робôтникôвъ направду звернуть ся въ оденъ пунктъ на границю Параны и вытворять тамъ конкуренцію о заробки. Впрочѣмъ ксьондзъ той ще и не доѣхавъ до Бразиліи и не знае тамошныхъ обставинъ зовсѣмъ.

Такъ отже стоимо передъ фактомъ, що люде идуть лишень для зарôбкôвъ ажь въ Бразилію, въ условія найбôльше некористнѣ, якѣ лише подумати собѣ можна. Годѣ придумати подвигу економичного, въ котрôмъ бы було менше здорового змыслу якъ въ тôмъ. По прибутю до портôвъ бразилійскихъ опадае еміґрантôвъ тьма агентôвъ, котрѣ тягнуть робôтникôвъ до рôжныхъ плантаторôвъ часами и звишь сто миль въ глубину краю. Робôтникôвъ законтрактовують звычайно на три лѣта, такъ що передъ уплывомъ того часу робôтникъ не смѣе опустити свого пана. Панъ достарчае робôтникови на рахунокъ его платы віктуалôвъ и средствъ до житя, при чôмъ завше показуе ся, що робôтникъ виненъ панови; отжежь и по трохъ лѣтахъ неразъ задля задовженя не буде мôгъ свого пана опустити. Той стосунокъ службовый не далеко утѣкъ вôдъ невôльництва. Нашѣ люде занимають повѣть на мешканє тотѣ закратованѣ казармы, въ котрыхъ давнѣйше мешкали невôльники-мурины, и въ котрыхъ по кутахъ еще лежать огиднѣ кайданы.

Коли передъ кôлькома лѣтами законтрактувавъ якийсь жидъ Гуцулôвъ до роботы до пана въ Румуніи, а панъ той дуфаючи, що Гуцулы за границею жадноѣ справедливости не знайдуть, кривдивъ ихъ дуже, такъ они почею покинули того пана и утѣкли черезъ границю на нашу сторону. Могли утечи, бо Румунія граничить

зъ нашимъ краемъ. Але що зробить Мазуръ чи Русинъ на плянтацияхъ глубоко въ Бразилiи. коли его кривдить панъ. привыклый еще до невôльникôвъ? кому ся поскаржить? куда утѣкне? Справедливости въ урядахъ жадной не знайде, бо тамъ навѣть не ма сталыхъ урядникôвъ якъ у насъ, а впрочѣмъ они завше потягнуть за таношникомъ, за дѣдичомъ. Положене безъ выходу! Лоти буде кунавъ и мучивъ ся, поки ся не змилуе надъ нимъ жовта феобра, котра тамъ нѣколи не угасае и не заборе своей жертвы.

Доста ту бѣдный господаръ зазнае гôркой долѣ — але якъ хоче за житя дôстати ся до пекла, то нехай ѣде до Бразилiи!

Грунту въ Бразилiи дармо не дають; давнѣйше, поки Парана не була замкнена, давали господарамъ по 20 гектарôвъ лѣса не за дармо ино на сплату за 250 риньскихъ. Вôдъ того довгу числять собѣ 9 процентъ. Рôвночасно на конто осадника записують почвôрною кридкою все. що вôнъ зъѣсть за часъ, якъ висяде на суху землю ажь до першого збору. Зъ того наростають великѣ сумы — такъ що нѣмъ той нашь кольонiста навъ першу миску кулешѣ зъ кукурузы то вже бувъ такъ задовженый, що зъ довгôвъ не вылѣзе.

А до того першого збору далеко — далеко! Урядники, котрѣ фасують грошѣ на удержане емигрантôвъ, нѣмъ тотѣ осядуть на грунтѣ, тримають ихъ цѣлыми мѣсяцами часами по пôвъ року по кôлькасотъ люда нараз въ баракахъ. Люде рвуть ся, а властиво рвали ся, до грунту, а тымъ урядникамъ анѣ въ голов ѣ ихъ пускати на грунтъ. За той цѣлый часъ довгъ емiгрантôвъ наростае, бо кождый кусникъ записують на ихъ рахунокъ почвôрною кридкою. Врештѣ,

вôдставили ихъ до тыхъ кольоній. То пуща, анѣ мѣста, анѣ села на кôлькanайцять миль въ около. Ино дикѣ Ботокуды нападають вôдъ часу до часу на кольоністôвъ, мордуючи на смерть. Вôдмѣряно емігрантови 20 гектарôвъ глухого лѣса, а такого величь, що сокирою годѣ що вдѣяти. Треба собѣ огнемъ помагати. Гôркій то корчунокъ! Нашого лѣса зъ десять моргôвъ бы выкорчувавъ за той часъ нѣмъ тамъ одемъ. Врештѣ очистивъ собѣ господарь кавалокъ вôльного поля, порыцькавъ мотикою и всадивъ троха зерна кукурузы. То перша надѣя; але нехай ся не тѣшить, бо якъ працюючи черезъ кôлька лѣтъ очистить собѣ пару моргôвъ пôдъ засѣвъ, якъ ся загосподаровувати зачне, зачнуть зъ него довги за грунтъ и за прожитокъ стягати. Але звôдки тамъ крейцаря взяти? Заробити не заробить, бо нема кому. Сказано що тамъ пуща, нема мѣста бôльшого, ино хиба та Куритиба, бо черезъ ню весь нарôдъ на кольоніи переходивъ, тото одно мѣсточко тамъ взросло. Та и до тои Куритибы вôдъ новѣйшихъ кольоній кôлькадесять миль. Цѣлый край вôддѣленый вôдъ моря пасмомъ гôръ, порослыхъ непроходимымъ лѣсомъ бразилійскимъ. Зъ кольоній до берегу моря, где бы збôже продати можна, провадить одна — едина желѣзница, але на тôй желѣзницѣ оплаты за перевôзъ товарôвъ такѣ дорогѣ, що нѣхто нею збôжа не возить. Гостинця або дороги возовои зовсѣмъ нема. А ту крейцаря треба не тôлько на сплату довгôвъ, але до хаты и на господарство гдещо купити здалобы ся. Въ Паранѣ фабрики жаднои нема, все треба зъ далека черезъ море спроваджувати. Кожда рѣчь оплачуе на границѣ дуже высоке цло, а нѣмъ дôйде на кольоніи, то цѣна за кожду рѣчь такъ наросте, що у насъ бы чотыры разы бôльше за тотѣ грошѣ накупивъ. Отъ проста сокира, що у насъ

за 40—50 кр. купить, тамъ коштує три тысячѣ вôсѣмъ сотъ райсôвъ, що на нашѣ грошѣ выпаде близько чотыры зл. Плати кольоністо!

Нѣхто въ Паранѣ не видѣвъ, щобы ся галицкѣ кольоністы направду добре мали — и не зобачить; тôлько въ давныхъ кольоніяхъ пôдъ Куритибою, где близше до свѣта, где безустанно переходять еще новѣ емігранты, тамъ гдекотрѣ кольоністы доробили ся гдеякого маєтку. Взбогатили ся тыми бѣдаками, котрѣ черезъ Куритибу переходять на кольоніи. Але, якъ не буде бôльше дурныхъ, щобы ѣхали на кольоніи до Параны, то и тѣ кольоністы пôдъ Куритибою скапцанѣють.

Були тамъ въ Паранѣ на кольоніи мудрѣйшѣ вôдъ Русинôвъ и Мазурôвъ; було 6.000 Нѣмцѣвъ, котрѣ пробували ся поселити въ лѣтахъ тысячь вôсѣмсотъ сѣмдесятôмъ третôмъ, четвертôмъ, але тотѣ скоро провѣдали, що варта цѣла Парана, и покинули еѣ. Пôшли дальше до Аргентины, тамъ знайшли добрѣ землѣ, свѣтъ отвертый, и тамъ ся красно загосподарували.

Впрочѣмъ, еще разъ кажу, теперь и до того добра не пускають, лише вôдъ разу тягнуть нашихъ на роботы до плянтацій.

На остатку найсумнѣйща сторона ѣзды до Бразиліи: се втрата житя або здоровля. Вже въ дорозѣ моремъ вôдъ берега Италіи до берега Бразиліи, котра тревае три тыждни, приходить ся гôрко протерпѣти. Кровава то дорога. Хто не ѣхавъ на морю, дôстае морскои хоробы, котра обявляе ся сильными и надзвычайно прикрыми вонітами. Вôдъ того нѣхто не вôльный. Тобы само про себе еще не велика бѣда була. Але выобразѣть собѣ кôлькасотъ люда, зôпханыхъ якъ оселедцѣ въ бочцѣ до одпои салѣ пôдъ покладомъ, где

лўжка кôлькома поверхами одно надъ другимъ, а межи радами ледво перейти можна, и кôлькасотъ тыхъ западае на разъ на морску хоробу: выобразѣть собѣ дальше три тыжднѣ дороги нечувано горячои, бо ж то ся прецѣнь черезъ рôвникъ переѣзджае; якій тамъ обрыдливый сморôдъ въ тôмъ хлѣвѣ людскôмъ, яка страшна задуха, що за вôдражаючій брудъ. Середь такого оточеня нѣхто не годенъ бути здоровый. всѣ мовкнуть, хорѣють, а слабшѣ и дѣти и гинуть.

Наконецъ приѣзджають еміграпты до Ріо Жанейро, головного мѣста (столицѣ) Бразиліи. Тутъ одалеки вôдъ самого мѣста на однôмъ островѣ побудованый готелъ для еміграптôвъ, въ котрôмъ ихъ перетримують ажь до вôдосланя на мѣсце призначеня. Той готель въ столицѣ — на очахъ цѣлого свѣта — отжежь зъ еміграптами обходять ся добре и живлять ихъ несогôрше. Въ дальшôмъ описѣ подаю вынимки зъ книжки очевидця Гемпля, котрый вразъ зъ Дромъ Семирадскимъ ѣздили до Бразиліи придивляти ся, що ся тамъ зъ еміграптами дѣе. Они задивляють ся на Парану, яко на „пятый край Польщѣ“ и длятого не одно рожево имъ представляе ся; тымъ бôльше цѣкавѣ факты, котрѣ они ствердили.

Отжежь пише панъ Гемпель въ своихъ нотаткахъ подорожныхъ: „Коли въ роцѣ минувшôмъ въ Цвѣтни свѣжо прибувшѣ еміграпты почали умирати на жовту февру въ нездоровôмъ портѣ Ріо Жанейро, перенесено ихъ на часъ заразы до Пінейро, въ горы, до мѣсцевости майже зовсѣмъ здоровои“.

Въ тôй „здоровôй“ мѣсцевости, якъ ся довѣдуємо вôдъ п. Гемпля о кôльнадетять вершôвъ дальше: „Дѣти дрôбнѣ вымерли тутъ майже всѣ, 100 зъ горою и то

въ протягу мѣсяця". „Повинно вѣчно треваючои.... — жовтои фебры. есть столица Ріо Жанейро уважана яко мѣсце спасенія, и той, що ся тутъ зъ плянтацій кавы достанъ, уважае ся за спасеного... Много людей хорує и умирає... Безустанно спотыкає ся по улицяхъ Негрôвъ, розносячихъ трунвы на головахъ, омнібусы похоронні, котрі, ѣдучи бѣгцемъ, вывозять умерлыхъ на цвинтаръ". „Зо всѣхъ емігрантôвъ, котрі зостали въ Ріо Жанейро — бôльша часть вымре або вынесе ся где инде...".

Домъ для емігрантôвъ въ иншôмъ мѣстѣ Санъ Паульо и порядокъ въ нѣмъ уже не подôбный цѣлкомъ до такогожъ дому въ Ріо Жанейро. „Всюда вже вôдъ входу залѣтає нестерпимый сморôдъ. Задуха, брудъ, обрыдливый сопугъ пригадують подорожъ морску на корабли. Въ кутѣ одной салѣ кôлька жѣнокъ емігрантôвъ, котрыхъ чоловѣки лежать въ шпиталяхъ. Въ другôй салѣ двѣ родины свѣжо прибувші. Ледво два дни суть въ Бразиліи, а вже ся зле мають, не можуть ѣсти той ѣды, що имъ тутъ дають, того мяса сушеного, тыхъ рыбъ смердячихъ. Скаржать ся и суть въ розпуцѣ, зъ громадою хорыхъ дѣточокъ, безъ гроша, въ чужôмъ краю!"

Домъ еміграцийный въ Сантосъ: „Повно ту бруду, смороду, ще гôрше якъ въ Санъ Паульо. Повсюдно скаржать ся на клімать, котрый ту — въ тôмъ гнѣздѣ жовтои фебры — есть убійчій. Емігранты проклинають Бразилію и тыхъ, „що ѣхъ взносили...". Нашимъ господарямъ не може ся въ головѣ помѣстити, коли въ костелѣ видять пса, або коли видять кого зъ папіросомъ — що тутъ есть звычайне; видко, нема ту Пана Бога, кажуть".

Домы еміграційні въ самôй Паранѣ въ Куритибѣ представляють ся о скôлько можна еще гôрше. „Всѣ

еміґранты містать ся на підлозі, а невісты показують намъ зъ плачемъ тонкі, здерті рогожі, на котрыхъ мусять спати въ бруді и робацтві. Гдекотрі чекають тутъ вже 3—6 місяцівъ на вызначені кольоніи, дрібныхъ дітей майже не видко межи ними. Найстрашнійшій видъ представляє однакъ третій домъ еміґраційный, тутъ мѣстить ся 940 еміґрантівъ; сплять оденъ надъ другимъ трома рядами цілкомъ якъ на кораблі! повѣтре страшне, хорі лежать межи здоровыми, мати родить при умираючімъ; то не выдумка, то фактъ! Що день выносять звідси 4—5 трупівъ.

Кольоніи надъ рікою Іґуассу въ Парані. „Смертельність на кольоніяхъ есть досить значна. Відъ марта до вересня, отже жь черезъ пôвъ року, умерло (лишень въ Ріо до Патосъ) 30 особъ. Черезъ оденъ рôкъ вымирає въ кольоніяхъ въ Парані більше якъ десята часть еміґрантівъ! Смѣло сказати можна, що въ домахъ еміґраційныхъ и тутъ на кольоніяхъ, вымирає до року 20—25%“. А що буде дальше? Не треба жадної смѣлости до того, щобы предвидѣти, що тіи кольоніи змарніють не лише задля великої смертельности але також зъ браку условій економічного розвитку.

Ріо Неґро. Зъ опису цѣлого ряду страшныхъ и до глубины серця потрясаючихъ видôвъ, які довело ся бачити Гемпльови и его товаришамъ на кольоніяхъ въ околиці міста Ріо Негро, подношу видъ кольоніи Санъ Педро. „Черезъ вѣковѣчный, велитный лѣсъ тягне ся прорубана проста лінія, досыть вузка; дерева повôдсувано с стôлько, що можна перейти яко тако по выдоптаній трошечка стежці. (Та лінія має представляти будущу дорогу, лѣсъ по обохъ сторонахъ грунта для кольоністôвъ). На право вôдъ тои доржки стоять двѣ буды. То мешканя кольоністôвъ. Передъ одною —

прикрытый якимсь старымъ лахомъ лежить въ тифѣ, непритомный зовсѣмъ молодый еще чоловѣкъ. Єсть то Яворскій зъ Варшавы, робôтникъ изъ фабрики Шперлінга. Молода жѣнка зъ маленькимъ сынкомъ на руцѣ, залята слезами, сидить надъ нимъ. Въ будѣ не мають нѣчого иншого якъ одробину чорного гороху. Зъ тои глушѣ лѣсной треба ити по живнôсть 46 кільометрôвъ (= 6 миль)!

Въ другôй будѣ побôчь баба зъ дочкою, обѣ хорѣ, доперва вертають до здоровля; кôльканайцати лѣтный хлопака лежить пôдъ будою зъ животомъ здутымъ якъ гора; жѣнки ледво можуть говорити, такъ суть ослаблені. Гдежь чоловѣкъ, пытаемо. Чоловѣкъ вже пару дней тому пôйшовъ „по живло до Ріо Негро и доселѣ его не ма". Въ Ріо Негро надыбали Гемпель и Семирадскій въ баракахъ 1952 люда еміграитôвъ, мореныхъ голодомъ, окраданыхъ черезъ урядникôвъ, мученыхъ рôжными горячками, тыфомъ и умираючихъ якъ мухи. „Хотячи ся докладно переконати, кôлько офѣръ похлонула ту вже бразилійска земля, кôлько злочиньствъ сповнили урядники, пôшлисьмо на цвинтарь. Тутъ грабаръ, Нѣмецъ, показавъ намъ 134 могилъ нашихъ емігрантôвъ, свѣжо усыпаныхъ въ протягу кôлькохъ мѣсяцѣвъ, коли ту зачали „кольонізувати" на цвинтари; бо „дѣйстно бôльше ту трупôвъ спочивае, нѣжь въ цѣлôй осадѣ примѣщено кольоністôвъ." Хтожь счислить, кôлько ихъ вымерло, нѣмъ дôйшли до Ріо Негро, або кôлько ихъ вымре уже на кольоніяхъ? Бо пôсля всего, що експедиція Семирадского дѣйстно видѣла, и що инші подорожники подають, на кольоніяхъ також мруть люде якъ мухи. Клімать тамъ, видко, єсть для нашихъ людей убійчий, хоть въ мень-

шôмъ степени якъ на берегахъ моря або въ болотнистыхъ долинахъ рѣкъ.

Таке то пекло на кольоніяхъ въ Паранѣ; але нынѣ вже на кольоніи, еще разъ повторимо, цѣлкомъ не пускають; лише высылають людей на роботу при плянтаціяхъ кавы въ кліматъ еще горячійшій и нездоровшій, въ условія безъ порôвнаня гôршій, якъ на кольоніяхъ. — Ѣдьже чоловѣче до Бразиліи, бо тя дармо перевезуть кораблємъ!

Кудажь ся кинути?

Передовсѣмъ кождый, що зважить ся на еміґрацію зъ свого краю, мусить се добре знати, що той, що собѣ на рôднôй земли не умѣє рады дати, межи чужими людьми, въ инныхъ зовсѣмъ обставинахъ житя, еще менше може надѣяти ся доброго поводженя. То правда, що есть на свѣтѣ краѣ, котрі ся знаходять въ безпорôвнаня лучшихъ вôдъ нашого обставинахъ, але щобы зъ того скористати, треба чоловѣка поворотного, цѣкавого, дуже пильного, зъ желѣзною волею, тай еще здалобы ся, щобы хоть троха знавъ языкъ того краю, до котрого ѣде. Дурный а лѣнивый то ино въ рускихъ байкахъ добре выходить и якусь чудесну надъ собою опѣку мае, — а на широкôмъ свѣтѣ, въ дѣйстности, згине якъ руда мышь, еще скорше, якъ у себе въ дома. Та еще и то скажу, що выкруты вôдъ роботы и языкъ гладкій, котрыми у насъ по селахъ, хоть нужденно, але все таки проживити ся можна, на широкôмъ свѣтѣ анѣ троха не поплачують. Тамъ анѣ однои годины тымъ не проживешь.

Що значить робота и якъ треба робити, щобы до-

робити ся, о тôмъ богато знали бы сказати тî, що їздили до Америки (до Сполученыхъ Станôвъ) на роботу. Тамошный робôтникъ живить ся мясомъ, товстыми сырами але и робить за кôлькохъ галицко-рускихъ робôтниковъ. И нашî живлячи ся тамъ безъ порôвнаня лучше выробили въ собѣ силу и охоту до роботы, такъ, що по кôлькохъ тыждняхъ вже мало що не дорôвнювали тамошнымъ робôтникамъ. Прикладъ тысячѣвъ нашихъ „Американôвъ“ довѣвъ заразомъ, що надзвычайно мала выдатнôсть роботы господаря у насъ походить зъ недостаточного вôдживлюваня ся и зъ того, що дуже низька плата за роботу знеохочуе до неѣ. А потôмъ люде привыкають до дни робучого, въ котрôмъ есть три чверти спочинку а лише четвертина роботы, — и дальше вже и на власнôмъ поли самî себе такою роботою ошукують. Здае имъ ся, що нигде на свѣтѣ и бути инакше не може.

Колижь трафить ся робота поплатнѣйша, якъ при будовѣ желѣзниць, то нимъ нашî оглянуть ся, а похоплять ся, яка то мае бути робота, то вже заскочуть Мазуры и Италіяне а нашî лише дивлять ся и дивують. Отъ и теперь при будовѣ желѣзницѣ Тернопôль Островъ-Галичь кто робить? Мазуры, Чехи, Италіяне, словомъ всѣ, лише не нашî. Ставали тамъ декуда и нашî. отъ н. п. кôлькохъ зъ села Купчинець. Робили они цѣлый тыждень по своему пôдпираючи рыскалями бороды и забавляючи ся безконечными розмовами. И що ся показало при тыждневôмъ обрахунку? Ото чужî зробили тôлько, що имъ за день выпало платнѣ по ринському и бôльше, а нашî заробили по 14 кр. на день!! Розумѣе ся, що такихъ робôтниковъ предприемцѣ анѣ видѣти не хотять, бо они мусять роботу выкôньчити на означеный терминъ. А прецѣнь такî самî люде, що тутъ заробляють по 14 кр.,

якъ ихъ судьба кинула до Америки, где иншои платы нема, лише вôдъ штуки (на аккордъ, не вôдъ дня, лише вôдъ того, що ся зробить), заробляли тамъ по пôвтретя риньского денно. Отъ то такъ: якбысьте хотѣли чоловѣка научити плывати на плытонькôй водѣ, то не схоче порядно веслувати руками и ногами. буде ся вамъ вымаваляти, буде ся бавити, и не научилибысьте его плывати анѣ за рôкъ; — але киньте его на глубоку воду, где нема часу мудровати, ино треба вôдъ разу пороти руками и ногами воду, бо инакше смерть чекае, — о! то побачите, якъ вôнъ буде брати ся щиро до плываня. Галичина то та плытка вода а широкій свѣтъ, то глубѣнь, въ котрôй або будешь плывъ або згинешь! Нехай же ся не пускае на ту глубѣнь той, що плывати анѣ трошка не умѣе.

Страшный досвѣдъ зъ Бразиліею, котрый до теперь коштуе житя кôлька тысячей людей а руины зъ кôлькадесять тысячь люда изъ Галичины, поучивъ о тôмъ, що не можна пускати ся на слѣпо, зъ завязаными очима хоть бы до пекла, кобы ино зъ дому. Треба мати докладнô вѣдомости о краю, до котрого выбераешь ся на еміграцію. — Особливожь тогды, коли хто выходить зъ краю, щобы осѣсти на грунтѣ въ чужинѣ, той мусить знати, якій тамъ 1) клíматъ, 2) якô землѣ 3) обставины господарскô, цѣны головныхъ продуктôвъ господарскихъ якъ збôжь, худобы, масла, сыра и ин. якô комунікаціѣ, якій збытъ продуктôвъ (продажь), тамошный способъ управы рôлѣ, 4) якô стосунки кредитовô, 5) яка суспôльнôсть, яке правительство, чи розумне и справедливе чи ошуканьче и розбишацке якъ въ Америцѣ полудневôй. (Бразилія, Аргентина) и т. и.

А що кождый зъ тыхъ краѣвъ, до котрыхъ люде тягнуть ся на кольонію, есть величезный, а гдекотрô

зъ нихъ якъ Сполученй Станы, Канада, Сибиръ такъ великій якъ всѣ европейскй державы разомъ, повысшй обставины въ рôжныхъ частяхъ рôжнй бувають, тожъ треба докладно знати где, въ якôй околицѣ порадно бы було осѣсти. Въ посѣлостяхъ россійскихъ въ Азіи, въ котрыхъ зо двѣ Европы бы ся помѣстило, есть клімать такъ рôжный, що на полудни бавовну управляють, а на пôвнôчнôмъ всходѣ земля сподомъ черезъ цѣлый рôкъ замерзла а въ сѣчню духъ мерзне въ повѣтрю.

Зъ краѣвъ, котрй ся кольонізують, можуть входити въ рахубу: 1) Аргентина, 2) Австралія, 3) Канада, 4) Кавказъ, 5) Полуднева Сибирь, 6) Сполученй Станы.

Аргентина. Та сама дорога до неи, що до Бразиліи, лишень еще трошка дальше. Клімать безъ порôвнаня лучшій и вôдповѣднѣйшій для нашихъ людей, якъ въ Паранѣ бразилійскôй. Пôдъ горами Кордилерами такій якъ на нашôмъ пôдгôрю, на Пампасъ близше моря атлянтицкого такій якъ на Украинѣ. Землѣ такожъ безъ порôвнаня лучшй якъ бразилійскй, напримѣръ землѣ на степахъ аргентиньскихъ въ нѣчôмъ не гôршй вôдъ чорноземлѣ украиньскои. Гандель збôжемъ бôльше оживленый, и починае ся уряджувати на ладъ пôвнôчно американьскій. Аргентина уже теперь вывозить близько 15 міліонôвъ кôрцѣвъ пшеницѣ рôчно (1893 р.) а есть всяка надѣя, що зъ кождымъ рокомъ число тое буде рости. Худобы за для дуже далекого вôддаленя (мѣсяць ѣзды кораблемъ) не може зъ корыстею для себе вывозити до Европы, такожъ битй штуки (мясо) заморожений, хоть пробовано везти до Европы, однакъ трудно, щобы пôдъ тымъ взглядомъ могла мѣряти ся коли Аргентина зъ краями безъ порôвнаня близшими, якъ Канада, Спо-

лученѣ Станы а колись, якъ буде укôнчена желѣзница сибирска, зъ полудневою Сибирю.

За для того дуже великого вôддаленя вôдъ Европы цѣна збôжа и худобы на мѣсци суть дуже низькѝ; а господарѣ великихъ зыскôвъ зъ морга не мають. До того грошѣ аргентиньскѝ, якъ и бразилійскѝ, теперь въ Европѣ мало вартѝ, и мало що за велику суму таможныхъ грошей дôстати можна. Правительство аргентиньске, то значить урядники тамтейшѝ не богато утѣкли вôдъ бразилійскихъ.

Еміґрувати до Аргентины бувъ часъ до року 1890, бо до того року правительство тамошне попирало кольонізацію и перевозило еміґрантôвъ дармо або за зниженую цѣну. Але вôдъ того року кождый, щобы хотѣвъ тамъ ѣхати, мусѣвъ бы величезнѝ кошты такъ далекои подорожѣ самъ понести. Кольоній нашихъ въ Аргентинѣ не ма — о еміґраціи до Аргентины не може бути мовы.

Австралія. Значно дальша вôдъ насъ, якъ Бразилія и Аргентина зъ тои причины кольонізація тамтуда звернути ся не може. Правительство тамошне анѣ дармового перевозу анѣ за зниженою цѣною не подае. Цѣны робôтника высокѝ. Языкъ англійскій. Правительство англійске.

Канаду и Сполученѝ Станы обговоримо разомъ, бо дорога до нихъ однака и богато зъ собою спôльною мають. Канада граничить на цѣлôй широкости Америки пôвнôчнои, вôдъ оцеану Атлантицкого до оцеану Спокôйного зъ Сполучеными Станами. Въ загалѣ кліматъ въ замешкалôй части Канады зимнѣйшій, якъ въ Сполученыхъ Станахъ, хоть деякѝ провінціи Канады якъ Колюмбія и полудневе Онтаріо мають далеко ла-

годнѣйшій и пôдъ всякимъ взглядомъ лучшій клімать якъ Станы Дакота, Міннесота, Монтана и иншй.

Насъ обходить найбôльше тота рôжница, що Сполученй Станы густѣйше заселенй и дармо землѣ тамъ нѣгде не дають, пôдчасъ коли Канада надзвычайно мало залюднена, саме теперь кольонізуе ся и одержуе ся тамъ землю вôдъ правительства за дармо.

Нынѣ есть Канада одинокимъ краемъ на свѣтѣ, въ котрôмъ дôстае кольоніста землю и то въ значнôмъ просторѣ за дармо, и въ котрôмъ кольонізація добре уладжена правильно и зъ пожиткомъ для осадникôвъ поступае.

Въ Сполученыхъ Станахъ, котрй намъ уже не новина, бо жъ только люда вôдъ насъ ѣздило тамъ на заробки, можна въ деякихъ Станахъ дôстати землю еще дуже дешево, бо за кôлька або кôльканайцать доларôвъ*) за акръ**). Тôлько що тамъ вже купою осѣдати не можна, але бôльше поодиноко. Въ такихъ условіяхъ може втримати ся лише такій, що знае добре по англійски, и самъ потрафить собѣ изъ всѣмъ дати раду, чи то зъ продажею продуктôвъ господарскихъ, чи зъ купномъ и спровадженемъ знарядôвъ господарскихъ або одежѣ и т. и. Въ Сполученыхъ Станахъ, въ котрыхъ образоване народне найвысше изъ цѣлого свѣта стоить, суть гдеякіи особливости, дуже корыстнй. Попередъ всего нема пана, нема господаря, нема жида, такого якъ у насъ, есть лишь самй обывателѣ державы, котрй цѣнять ся пôсля выдатности ихъ працѣ, и пôсля маетку добутого працею. Але тамъ нашъ чоловѣкъ,

---

*) Доляръ около два и пôвъ злр.

**) Акръ = 40 арôвъ = трошка бôльше якъ двѣ третины морга.

яко самостôйный предприємець чи господарь, мусѣвъ бы выдержати всеôвзаводництво (соперництво, конкуренцію) иншихъ народôвъ, о много вôдъ нашого сильнѣйшихъ, проворнѣйшихъ и способнѣйшихъ. Впрочѣмъ въ Станахъ кожда народнôсть неслыхано скоро вынародовлює ся.

Канада есть такъ велика, якъ цѣла Европа але тôлько полуднева еѣ часть вздовжь границѣ зъ Сполучеными Станами надае ся пôдъ управу збôжа. Въ тôй полудневôй части лежать слѣдуючî провінціи: 1) Квебекъ, 2) Онтаріо, котрî яко тако суть залюдненî, а дальше тіи, въ котрыхъ дають вôльнî грунта т. е. 3) Манітоба, 4) Саскачеванъ, 5) Ассінібоя, 6) Альберта, 7) Колюмбія, та уже надъ Оцеаномъ Спокôйнымъ. Цѣлѣська Канада мае о $1 \frac{1}{2}$ міліона менше люда, якъ наша Галичина и то бôльше якъ три чверти тои сумы мешкае въ Квебекъ и Онтаріо.

Кожда провінція Канады мае свою власну управу, а цѣла Канада належить до Англіи, однакожь власть Англіи надъ Канадою есть дуже маленька. Канада есть майже совсѣмъ самостôйна.

Якъ въ Сполученыхъ Станахъ, где одно мѣсто Чікаѓо бôльше на свои школы выдае, якъ наша цѣла Галичина, такъ и въ Канадѣ школы суть досконалî. Въ пôвнôчнôй Америцѣ взагалѣ школы суть того рода, що хто скôнчить тамошну школу людову есть чоловѣкомъ образованымъ и може доступити хоть бы якого уряду.

Почты суть тамъ въ каждôмъ селѣ; зъ найдальшого закутка Канады листъ писаный до Львова ишовъ 17 день.

Клімать въ рôжныхъ частяхъ Канады рôжный, въ провѣнціяхъ, въ котрыхъ дають вôльнî грунта, дуже подôбный до нашого клімату, лишень по бôльшôй части

зимы бувають еще острѣйшѣ. То зимно вправдѣ не есть тако прикре якъ въ Европѣ; бо морозы тамъ всегда сухѣ, але термометеръ по бôльшôй части показуе низшу, мѣсцями значно низшу, температуру якъ у насъ. То зимно власне встримувало до недавна (именно такъ довго, поки були вôльнѣ землѣ въ Станахъ) накшѣ на морозъ народы вôдъ кольонізаціи Канады, тымъ бôльше, що одна компанія торгуюча футрами (Hudson-Bay Company), до котрои той цѣлый кутъ свѣта належавъ, старала ся всякими способами и пересадными вѣстями вôдстрашувати людей вôдъ осѣданя тамъ, щобы ихъ футряный гешефтъ не попсувъ ся. Въ послѣднихъ лѣтахъ однакъ ожививъ ся дуже рухъ еміграційный, особливо изъ Сполученыхъ Станôвъ идуть господарѣ, котрымъ на ихъ грунтахъ вже урожаѣ почали меншѣти. Для насъ тото зимно якъ разъ може бути запорукою поводженя нашихъ кольоній, бо накшѣ на зимно народы отягають ся задля него, и тамъ нѣколи вôдъ нихъ густо не буде. Италіянъ анѣ Французъ тамъ не пôйде, Англікъ досыть неохотно, тôлько Нѣмець, Шкотъ, Шведъ и Янкесъ зъ Сполученыхъ Станôвъ зрушили ся теперь до Канады. Але такого твердого народа, котрому оденъ кожухъ а часто и однѣ чоботы на всю родину мусять выстарчити, що въ трѣскучѣ морозы перейде ся зъ розпятою на грудехъ сорочкою и нѣчо му ся не стане; такого тамъ нема анѣ одного. Морозу нашь господарь не боить ся, коли мае подостаткомъ опалу свого власного, а може набити собѣ заяцѣвъ та лисôвъ на футро для себе, кôлько ему ся лише сподобае. Тамъ нѣхто не мае осôбныхъ привілеѣвъ на польоване и рыболовство а звѣрина и рыба и лѣсъ належать до господарѣвъ.

На комунікаціи то есть дороги рôжного рода кладуть тамъ дуже много гроша, якъ и въ Станахъ

Сполученыхъ. Желѣзнѝ дороги суть всюда, где суть якѝ оселы, а то по просту для того, що тамъ наперед будують желѣзницю, а потôмъ доперва люде вздовжъ неѣ осѣдають. Есть одна славна желѣзниця вôдъ оцеану до оцеану, котра ся тягне впростъ черезъ 5.767 миль англійскихъ, а вôдъ неи розходять ся въ право и въ лѣво вôдноги. Всѣхъ желѣзниць есть въ Канадѣ на 15 тысячей миль англійскихъ*) Канада мае досконалѝ воднѝ комунікаціи и на удосконалене тыхъ комунікацій вложено дуже много коштôвъ. Тымъ власне Сполученѝ Станы и Канада бють Европу, що своими комунікаціями скоро, акуратно и дуже дешево кидають свои продукты на европейскѝ торги. Тотѝ провінціи Канады, въ котрыхъ дають дармо землю кольоністамъ, продукують при 200-тысячнôй людности 55 міліонôвъ бушлѣвъ збôжа рôчно**). Промыслъ Канадийскій розвивае ся дуже хорошо, и тутъ много люда, котрѝ не затрудненѝ зъ якои небудь причины при рôльництвѣ дуже высокѝ, якъ на нашѝ стосунки, знаходять заробки. Платня робôтника пересѣчно еще высша якъ въ Станахъ Сполученыхъ. Самѝ тартаки достарчають рôчно продуктôвъ въ вартости 125 міліонôвъ злр., млыны за 128 міліонôвъ злр., фабрики сыра за 25 міліонôвъ злр., фабрика обуви за 47 міліонôвъ злр. а цѣлый рядъ иншихъ галузей промыслу также причиняе ся до богацтва краю въ вôдповѣднôй степени. Вартôсть продуктôвъ промыслу Канадийского выносила въ р. 1891 оденъ міліярдъ***) злр. Крôмъ рôльництва вôдзначае ся Канада

*) Миля англійска троха менша якъ чверть нашои милѣ.
**) Бушоль = чвертка на 9 гарцôвъ.
***) Міліярдъ = 1000 міліонôвъ.

передовсѣмъ своими лѣсами, багацтвомъ рыбъ и копальнями. Самыхъ рыбъ выносять зъ Канады за 23 міліоно̂въ злр. ро̂чно, не рахуючи вартости того, що споживае ся на мѣсци.

Парубокъ при господарствѣ бере кро̂мъ удержаня звыжъ 60 злр. мѣсячно, а найнатый на жнива навѣть до 100 злр. мѣсячно вразъ зъ удержанемъ. Розумѣе ся треба умѣти робити по англійски, и говорити по англійски або бодай по нѣмецки, бо въ Канадѣ дуже богато кольоній нѣмецкихъ.

Якъ въ Сполученыхъ Станахъ такъ и въ Канадѣ тутейша такъ звана интелігенція не здала ся на нѣчо, бо тамъ въ кождо̂й галузи мають своихъ далеко спосо̂бнѣйшихъ и лѣпше выобразованыхъ.

Интелігентный чоловѣкъ во̂дъ насъ, якбы тамъ приѣхавъ, а не хоче зъ голоду згинути, мусить ся сейчасъ брати до простои роботы, н. пр улицѣ замѣтати, камѣне товчи, при чѣмъ простый господарь бо̂льше во̂дъ него заробить, отжежь по̂сля американьскихъ понятій бо̂льше „вартъ" якъ такій интелігентъ. За то для людей робучихъ Канада а до недавна и Сполученй Станы дають неро̂вно лучшй условія житя якъ Европа.

Ро̂льникъ въ Канадѣ одержуе во̂дъ правительства 160 акро̂въ (= 113 морго̂въ землѣ) за дармо, платячи лишень за помѣръ и за вписане 10 доляро̂въ с. е. около 25 злр.

Цѣлый край тамъ подѣленый на квадратовй секціи по 640 акро̂въ, ро̂льникъ зъ родиною або ино поодинокій мужчина повысше 18 лѣтъ отримуе четвертку такои секціи. Кожда секція мае свое число. При желѣзницѣ на 4 милѣ зъ одного и другого боку, секціи

непаристо позначені належать до желѣзницѣ, и суть въ менше заселеныхъ сторонахъ продаваній по 3 доляры за акръ на раты въ 10 лѣтахъ. Паристо значені належать до правительства и тіи суть роздаваній. Дальше вôдъ желѣзницѣ все належить до правительства.

Патентъ на власнôсть отримує осадникъ по трехъ лѣтахъ, коли выкаже ся, що тамъ дѣйстно осѣвъ, принайменше по 6 мѣсяцѣвъ въ року сидѣвъ, збудувавъ собѣ яку таку хатину, и зъоравъ троха грунту.

Стати господаремъ на 113 моргахъ грунту, то выдасть ся не одному щастемъ, о якимъ анѣ снити бы не смѣвъ. Що се при розумнôмъ зъорганізованю еміграціи осягнути ся дасть, се жадному сумнѣвови не улягає. Однакъ єсть цѣлый рядъ условій, котрі ограничують можнôсть доступленя сего щастя для невеликого числа нашихъ людей. Передовсѣмъ далека дорога, котра въ сумѣ коштувати буде мало що не 150 злр. вôдъ особы. Правительство канадийске не дає на дорогу въ регулѣ жадной пôдмоги и треба єѣ власнымъ коштомъ вôдбувати. Дорога та триває черезъ море тиждень, а желѣзницями въ Европѣ и въ Канадѣ зо пять день. Небувалі пускати ся самопасъ не можуть хиба цѣлыми купами пôдъ проводомъ чоловѣка, свѣдомого способôвъ подорожи и языка хотьбы нѣмецкого.

Щобы можна ся утримати на наданôмъ грунтѣ потреба мати еще и по приѣздѣ грошей бодай на стôлько, щобы ся переживити до першого урожаю, щобы купити собѣ волы до плуга и знаряды господарскі або бодай заплатити осѣлому вже сусѣдови за зъоранє степу (преріѣ). Першi кольоністы, котрі тамъ пôйдуть мусять мати по приѣздѣ по кôлькасотъ злр. на родину. Познѣйшi будуть могли ити и зъ меншою далеко сумою,

стаючи у давнѣйшихъ кольоністôвъ на роботѣ, а по привченю ся языка тамошного, также и у иншихъ — по роцѣ зароблять собѣ стôлько, що вже будуть могли самѝ на себе грунтъ взяти.

Впрочѣмъ въ першихъ часахъ всѣ по роботахъ господарскихъ будуть заробляти чи въ лѣсахъ, чи въ копальняхъ, чи коло желѣзниць для придбаня собѣ капіталу.

Неодному здавати ся буде, що маючи тутъ господарство вартости кôлькасотъ до тысячя злр., господарь и въ Галичинѣ добре жие и не потребує еміґрувати. Порахуймо. Три а найбôльше чотыри морги поля середнои якости, хата зъ обôйстємъ и уряженємъ господарскимъ представляє вартôсть 1000 злр. и за таку суму збути ихъ можна, если есть купецъ. Середне господарство есть два разы бôльше, а кôлько оно чистого доходу приносить, тосьмо вырахували на початку сеи книжочки, на пôдставѣ урядовыхъ датъ статистичныхъ. Тымъ одже, що кричать, що господарь маючи господавство вартости 1000 злр. уже добре собѣ жіе, можнабы лише пожелати такого добра!

Нато знову, щобы выправляти на кольонізацію т. е. на осадництво на грунтѣ людей, котрѝ прибувши на мѣсце не мають нѣчого, на то, кажу треба або людей несумлѣнныхъ або глупыхъ. Одробина застановленя выстарчила бы, щобы порозумѣти, що чоловѣкъ безъ жадныхъ средствъ, голѣручь, до господарства брати ся не може. Нынѣ яко усправедливлене, що людей высылає ся до Бразиліи, подають, що людей безъ средствъ гденидѣ высылати не можна, — але помагане до самоубійства, (бо еміґрація до Бразиліи не есть чимъ иншимъ якъ самоубійствомъ) въ жаденъ способъ усправедливити ся не дасть. Въ Бразиліи на капіталъ по-

трѣбный до обнятя господарства не заробить, а лѣзти вôдъ разу въ довги за купно грунту, за знаряды господарскѝ, за прожитокъ значить зъ горы зруйнувати ся. Кто не мае нѣчого, той не може ся рушати зъ дому хиба на роботу замовлену.

Найлучшій часъ выѣжджати до Канады есть вчасною весною, бо тогды можна по занятю грунту посадити бараболю и вкинути троха збôжа въ зъоране поле. Пôдъ лѣто може ѣхати лише той, що хоче найняти ся на жнива и заробити гроша на свое будуще господарство. Въ осени пôдъ зиму не повиненъ ся нѣхто до Канады пускати, бо роботы не легко знайде, и лише дурно на проживлене себе черезъ зиму буде выдавати грошѣ, може послѣднѝ.

Вже вѣдомо, що въ такъ великôмъ краю якъ Канада и клімать и земля бувають дуже рôжнѝ. На що лѣпше, въ однôй тôлько провінціи Канады, въ Колюмбіи надъ берегомъ моря майже безустанно падають дощѣ, а въ рединѣ того краю е околицѣ такѝ сухѝ, що треба грунта наводнювати хиба, бо инакше нѣчого бы зъ браку вовхкости робити не могли. И въ иншихъ провінціяхъ Канады н. п. въ Ассінібоя есть околицѣ, где такъ мало дощу падае, що управа збôжа цѣлкомъ непевна, въ иншихъ знова на щирôмъ степу (преріѣ) и глубокими студнями годѣ ся дôбрати до воды; въ иншихъ клімать дуже острый, такъ що въ лѣтныхъ ночахъ трафляють ся приморозки, котрѝ шкодять збôжу. Есть мѣстцями величезнѝ просторы лѣсôвъ, то знову степы безмежнѝ, а есть и край мѣшаный; лѣски перемѣшанѝ зъ сѣножатями и степомъ. Въ одныхъ околицяхъ сѣють лише пшеницю, неразъ по кôлька лѣтъ на однôмъ и тôмъ самôмъ поли сѣють, въ иншихъ бôльше ховомъ худобы ся занимають.

Однымъ словомъ можна зробити щасте зъ невеликимъ капіталомъ а можна и знищити ся выбравши недогôдну околицю.

Отжежь для того, щобы першимъ кольоніямъ рускимъ запевнити поводжене, выбирае ся сего лѣта на жнива выправа руска до Канады, зложена зъ Дра Олескова, професора господарства въ семинар. учит. у Львовѣ и двохъ делегатôвъ — селянъ, котрî ѣдуть яко вôдпоручники господарѣвъ, маючихъ гадку перейти на кольоніи въ Канадѣ.

Цѣлею выправы есть простелити дорогу першимъ нашимъ кольоністамъ, указати имъ найтаньшій спосôбъ подорожованя, выбрати добру околицю, въ котрôй розвôй господарствъ мавъ бы запевнену будучнôсть, вызыскати всѣ полекшî, якî правительство чи желѣзницѣ дають где коли тымъ емігрантамъ, котрî умѣють ся о то постарати.

Для выправы а властиво для провôдника еѣ Канада не есть чужа. Що можна було довѣдати ся о ней чи то о земляхъ, о розселеню прерий (степôвъ), лѣсôвъ и краю мѣшаного, чи о кліматѣ, чи о стосункахъ рôльничихъ, промысловыхъ и торговельныхъ, о урядахъ и управѣ краю, о условіяхъ кольонізаціи, се все выстудіовано не тôлько зъ книжочокъ котрî правительство для информаціи емігрантôвъ выдае, але зъ статистичного рочника Канады и зъ многихъ географічныхъ и економічныхъ науковыхъ працъ о Канадѣ и зъ переписки зъ органами правительственными и самыми кольоністами, осѣлыми въ Канадѣ. Ходить теперь отжежь о огляненє власными очима, о выбôръ околиць и бôльше подрôбне выслѣдженє важнѣйшихъ точокъ, вôдносячихъ ся до тамошного способу загосподарованя, высоты потрѣбного

капіталу и въ загалѣ всего, що на жите кольоністы влѣяти може.

Делеґаты селяне лишають ся на сей рôкъ въ Канадѣ и будуть ся удержувати зъ заробôткôвъ, провôдникъ выправы поверне пôзною осенею. Делеґаты будуть мати способнôсть пôзнати обставины заробковй и о всѣмъ дуже докладно своихъ краянôвъ, що ихъ выслали, повѣдомлять. Оба делеґаты умѣють трошка по нѣмецки. Они будуть заразомъ першими кольоністами. Доробивши ся гроша спровадять за рôкъ свои родины вже на грунтъ. По поворотѣ провôдника выправы появить ся справоздане зъ подорожи, въ котрôмъ всѣ практичнй пытаня, вôдносячй ся до Канады, будуть подрôбно обговоренй.

Такъ буде въ способъ практичный роспочата еміграція на кольоніи, котра не може перейти въ дике покидане свого и гонене въ свѣтъ за щастемъ, вже хотьбы для того, що кождый чоловѣкъ мусить на себе на дорогу выдати звыжь 120 злр.

Еміграція на кольоніи буде отжежь нечисленна, але здорова и розумна. О ней на разѣ можуть думати лишень люде, котрй мають маетку вартости около 1000 злр. або небогато менше. По при тôй еміграціи розвине ся до Канады еміграція часова на заробôтки така, якъ була до недавна до Станôвъ Сполученыхъ. Але та еміграція, котра буде зновъ жереломъ капіталôвъ до подвигненя господарствъ въ нашôмъ краю, може ся въ Канадѣ розвинути лише опираючи ся о свои кольоніи. На першу роботу будуть люде ити до своихъ кольоністôвъ, божь тіи на своихъ посѣлостяхъ 113 морговыхъ будуть потребувати помочи рукъ людскихъ, котрыхъ въ Канадѣ бракъ, а робôтники, привчивши ся на кольоніяхъ одробину англійского языка, будуть могли потôмъ вже и незалежно вôдъ своихъ шукати роботы

чи у кольоністôвъ иншихъ народôвъ, чи въ копальняхъ угля, золота, чи въ лѣсахъ чи въ промислѣ.

Першû кольоністы пôйдуть зъ початкомъ весны року 1896, — передъ тымъ нехай нѣкто ся не рушае тамтуда, бо самопасъ безперечно зруйнують его найгрôжнѣйшû агенты або осяде на слѣпо въ мѣсци, въ котрôмъ на два роки або часами и на три разъ збôже ся родить, або не умѣючи жадного свѣтового языка не дôстане роботы.

Сибирь и Кавказъ. Що фізичнû условія (клімать, земля) полудневои Сибири надають ся подекуди цѣлкомъ добре до управы збôжа, а навѣть овочѣвъ, се не улягае жадному сумнѣвови. Кавказъ же представляе що до красоты природы, лагôдного и здорового клімату одну изъ лучшихъ сторôнъ свѣта. Передъ кôлькома лѣтами задумавъ покôйный о. Наумовичь побудити кольонізацію Кавказу нашими господарами, але его намѣры позôстали на папери. Землю добру можна тамъ купити вôдъ 20 злр. за моргъ, по крайнôй мѣрѣ до недавна такъ було. Передовсѣмъ треба сказати, що правительство російске не спріяе кольонізаціи чужосторонными людьми а галичане въ особенности симпатією на грунтѣ россійскôмъ зовсѣмъ не тѣшать ся. Хоть бы Росіи певно здало ся теперь густѣйше залюднене на всхôдныхъ окраинахъ Сибири, въ краю Над-амурскôмъ и Уссурійскôмъ, однакъ анѣ жадныхъ заохотъ анѣ організаціи чужосторонной, якъ то есть въ Канадѣ, було въ Аргентинѣ и въ Бразиліи, въ Росіи не ма.

Обставины заробковû въ Сибири дуже злû зъ причины конкуренціи роботы арештантôвъ а надъ Амуромъ и Уссуры Хиньцѣвъ. Зъ Хиньцами, котрû пильнôсть въ роботѣ лучать зъ неслыхано малыми вымогами що до платы жадній народъ въ свѣтѣ конкуренціи не може

вытринати. Американьски̂ робôтники однихъ тôлько Хинцѣвъ боять ся, и въ такъ свобôднôмъ краю, якъ Америка, уважають яко рѣчь конечну осôбни̂ права, звернени̂ противъ напливови хиньскихъ робôтникôвъ. Въ повысше наведеныхъ краяхъ всю роботу коло рôлѣ и огородôвъ сповняють Хинцѣ.

Безперечно, що Росія, яко цѣль еміграціи мае се за собою, що нашъ селянинъ зô своимъ рôднымъ языкомъ давъ бы собѣ раду, однакъ въ загалѣ еміграція тамтуда не выдае ся можливою анѣ особенно корыстною. Впрочѣмъ о економічныхъ выглядахъ на успѣхъ кольонізаціи въ Росіи далобы ся сказати остаточне слово по выслѣдженю ихъ на мѣстци черезъ фахового знатока.

Безъ сумнѣву однакъ еміграція до Росіи напотыкалабы зъ высшои стороны на далеко бôльши̂ перепоны, якъ куда небудь инде.

Въ рускôмъ товариствѣ педагогічнôмъ

у Львовѣ улиця Академічна ч. 8.

можна дôстати при зближаючихъ ся испытахъ въ школахъ народныхъ на премiѣ для учениковъ слѣдуючій книжки:

Образковôй выданя.

Звѣринецъ	10	кр.
Гостинецъ	10	„
Забавки	10	„
Менажерія	10	„
Робінзонъ	40	„
Квѣточка	20	„
Вѣночокъ	20	„
Кобзарь Тараса Шевченка	20	„
Ґете-Франко: Лисъ Микита	50	„
Міронъ: Пригоды Донъ Кихота	40	„

Выданя безъ образкôвъ.

Читанка ч. I, II, III, IV. оправнй 20 кр. безъ оправы .	10	„
Вязанка желанѣй	10	„
Хемія Руское	40	„
Учитель на р 1890, 1891, 1891, 1893 по . . .	2	кр.
Дзвѣнокъ на р. 1890, 1891, 1892, 1893 по . . .	4	кр.
Ів. Левицкій: Попались, Рôздвяній сценки . . .	10	кр.
Вол. Шухевичъ: Записки школяря	20	„
О. Нижанковскій: Батько и мати, двоспѣвъ для дѣтей зъ форт.	20	„
Леонѣда Глѣбова: Байки	5	„
В Чайченка: Олеся; Байки; Два оповѣданя по . .	5	„
„ Дума про княгиню Кобзаря . . .	5	„
Днѣпровои Чайки; Казка про сонце та его сына; Писанка	5	„
М. Лисенко: Тече вода зъ пôдъ явора, двоспѣвъ зъ фортеп.	20	„
Мапа етнографічна Украины-Руси	20	„
Гордѣенко: Картагенцѣ и Римляни	20	„
Юлій Верне. Подорожь довкола землѣ	60	„
Барановскій. Приписы до испитôвъ	20	„
Молитвенникъ народный, въ полотно оправленый . .	20	„
Др Л. Кельнеръ Коротка історія педагогіи . . .	60	„
Ґерстекеръ. Розбишаки на рѣцѣ Місісіпі . . .	80	„

Всякй замовленя высылають ся скоро и точно.

Цѣны збôжа

у Львовѣ зъ дня 30. червня 1894 р.

Пшениця	(75 кільо)	7	зл.	75	кр.	до	8	зл.	30	кр.
Жито	(73 кільо)	6	"	—	"	"	6	"	25	"
Ячмѣнь	(64 кільо)	5	"	75	"	"	6	"	50	"
Овесь	(45 кільо)	5	"	70	"	"	6	"	40	"
Рѣпакъ	(100 кільо)	9	"	25	"	"	9	"	75	"
Гречка	(64 кільо)	—	"	—	"	"	—	"	—	"
Горохъ до варения	(82 кільо)	5	"	50	"	"	8	"	—	"
Горохъ пасѣвный	(82 кільо)	—	"	—	"	"	—	"	—	"
Выка	(100 кільо)	5	"	—	"	"	6	"	—	"
Кукурудза	(82 кільо)	6	"	70	"	"	6	"	90	"
Конюшина червона	(82 кільо)	50	"	—	"	"	65	"	—	"
Конюшина бѣла	(82 кільо)	70	"	—	"	"	90	"	—	"
Конюшина шведска	(82 кільо)	50	"	—	"	"	60	"	—	"
Хмѣль	(56 кільо)	—	"	—	"	"	—	"	—	"